

Képek a múzeumban

Rudnay Gyula: Olvasó nő

A klasszikus görög művészetről rendszerint felsőfokon beszélünk. Mert ők jóformán mindent tudtak, ráadásul szerves egységben érzékelték és ábrázolták a világot. Ami a valóságban egészséges testkultusz volt, az a szobrászatban harmonikus alkotási figurákat eredményezett. Ugyanakkor egy karakteres, nemzeti jellegű művészettel van dolgunk, egyszersmind egy egyetemes érvényű szellemi értékrendszerrel. Közismert, hogy ezt az örökséget csak a XIX. században, a romantika korában kérdőjelezi meg az európai kultúra. S helyette a népi, nemzeti vonásokat keresi.

Igy van ez a hazai művészetben is. Századunk elején például többfrontos küzdelem folyik a sajtósági magyar kultúra megteremtéséért. Más-más eszközökkel, eredményekkel, de hasonló törekvés hevíti Bartókot, Lechner Ödönt vagy Rudnay Gyulát. Az utóbbi alkotónak mindenestre különös, kicsit konzervatív ízű elképzelései voltak a „nemzeti szellemiségről”. Úgy gondolta: a csikókók, a szegényemberek, a mulatozó-búsongó figurák és a történelmi múlt jeleneteinek felmutatásával utat találhat a korszerű magyar pikűrűhöz.

Nem véletlenül beszélünk e nagytehetségű mester világszemléletéről, magyarkodásáról. Hiszen az *Olvasó nő* című nagyméretű olajképen is tipikus nemzeti öltözékben, múlt századi jelmezben látjuk a főszereplőt. Valószínűleg a művész feleségét. Más kérdés, hogy most egy rokonszenves „nemzetes asszonyt” játszik. Aki szelíden lefelé tekint, olvasgat a természeti környezetben, miközben barátságos felhők és apró madarak röpdösnek a levegőben.

Valójában egy szakszerűen előadott realista, romantikus portré van előttünk. Egy idillikus látvány. A kompozíció a világos és sötét foltok kontrasztjára épül, akárcsak a figura. A plasztikus, anyag-szerű formálás, aztán az elővillanó fehérek és vörösek Munkácsyt juttatják eszünkbe, a beállításban pedig a klasszikus festészet emlékei bujkálnak. Vagyis az alkotó kifejezőmódja a klasszikus és az akadémikus példázatokhoz igazodik. Pedig a képen sűt a nap. Am nyoma sincs itt a színek villódzásának: a kortársi piktúra eredményeinek. Mintha a külsődleges, etnográfiajellemzés fontosabb lenne az aktuális formai, művészi kérdéseknél.

SZUROMI PÁL

Gutai Magda

Cseréptörés

Kirakodott a kérdőbáló:
pipacsokat ütött a selymen.
Sziszeg a fölsebzett tapéta.
A falban bentszorult a kés.

Ez az állandó reszketés
szokott tárgyaim eltéríti.
Beburkolóznak tiszta gézzel.
Törékenységük mérhetetlen.

Szeszélyből kaptam csak pofont
pedig mindig megérdemeltem.
Csigaházba húzódik vissza
a véres fátyol. Ámul a koszorú.

Lépcsőhöz fut a gyöngye pázsit.
Dereng a márvány, mint az emlék.
Hogyha tehetném visszamennék
az összezúzott kastélyszobákba.

De már csak denevérek, árva
baglyok motoznak estelelte
odabent. Póklábak kaszálnak
a bársonykönyöklön. Mérik az időt.

Az én időm kitélt, mint a betell,
almák arca a polcon.
Nem folyamodomtám édesgyökérhez
sem a jelenben pártfogókhöz.

Levertem szófakozottan a csészét
halandóságom italával.
S most nézhetek mint nyitott sebre,
a múlhatatlan cserepekre.

A nemzet „biológiai vagyona”

Az ifjúság egészsége, fizikai állapota, teljesítőképessége, a nemzet „biológiai vagyona”. Ennek pazarlása nem kisebb bűn, mint az anyagiakkal való visszaélés, még ha nem is büntetési paragrafus — írja dr. Frenkl Róbert *Nem fog fájni* című könyvében. Találó, időszzerű megállapításaival aligha vitatkozhatunk. Ma még gyakori egyoldalúságaink (hiányos zenei, irodalmi, képzőművészeti, tudományos és egyéb műveltségünk) közül egyik sem életveszélyes, csak a fizikai elsatnyulás, pontosabban: a test fejlesztésének hiánya! A sokoldalúan képzett ember testi igényeiről ugyanis sokszor megfeledkezünk. Pedig egészséges fizikum nélkül nincs alkotó munka, önkifejlesztés, emberi haladás, totális személyiség.

Az ifjúsággal foglalkozó különböző tudományos konferenciákon, egyéb olyan jellegű összejöveteleken, ahol azt is megvitatják, hogy a társadalom (a közeg) számára korántsem közömbös, milyen teljesítményre képes egy tagja, gyakran elhangzik: mi lesz a felnövő nemzedék egészségével, harmonikus fejlődésével? A lehangoló állapot megszüntetésére, a tapasztalatok birtokában roppant egyszerű és kézenfekvő a javallat: mozogjon, sportoljon a gyerek! Annál is inkább, mert a sport — ahogyan Szent-Györgyi Albert, a világhírű tudós mondta több mint ötven évvel ezelőtt — nemcsak testnevelés, hanem a léleknek is a legerőteljesebb és legnemesebb nevelő eszköze. A sport, ami elsősorban szellemi fogalom, megtanítja az embert az összetartozásra, az önfeláldozásra, az egyéni érdek teljes alárendelésére, a gyors elhatározásra, a kitartásra, a tettekre készségre, az önálló megítélésre, az abszolút tisztességre és mindenekelőtt a fair play, a nemes küzdelem szabályaira. Tehát a sport — sokadszor kiderült — nemcsak testgyakorlatot jelent. Közösségeket formált, kapcsolatokat teremtett, tartalma vitt emberi életkebe. A sport sohasem volt semleges társadalmi jelenség, hanem mindig gazdasági-politikai és társadalmi viszonyok hordozója, azok tükrözője.

— **Helytelen a gyermek tartása, csúnya a járása és mozgása — hallani unos-unatán. De annak már elfelejtene utánanézni az érintettek, legyőzhető-e vajon a kisebbségi érzés, amiből a gyerek ügyetlensége fakad? Bekövetkehet-e ugyan, hogy a „tehetség” és az „esetlen” azonos módon, ugyanúgy élvezze a sportolás kellemes, derűs vidámságait, és oda álljon a nekirugaszkodást, a kezdést jelentő rajtvonalhoz? Erről beszélgettünk Gyetvai Györggyel, a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola testnevelési tanszékének vezetőjével, aki régóta foglalkozik a témával.**

— Kutatásaim célja volt, hogy olyan generálisan ható és alkalmazható módszereket, valamint eljárásokat dolgozzak ki, amelyek a különböző viselkedésű, modorú és képességű tanulóknál egyaránt pozitív érzelmeket váltanak ki, s mint motiváló tényezők újabb tettekre ösztönöznek — mondta bevezetőként. — Az emóció leg-hatékonyabban a tevékenységgel lehet fejleszteni, hiszen kellemes vagy kellemetlen benyomások pusztá szemlélődéssel nem élethetők át. A cselekvés során átéltek siker vagy kudarc jóleső, illetve nyomasztó érzése rendkívül fontos szerepet tölt be a személyiség alakításában, a teljesítőképesség fejlesztésében. A célok eléréséhez kapcsolódó erős érzelmek, amennyiben azok összhangban vannak a tanulóknak szükségleteivel és érdekeivel, olyan mozgósító hatásúak, hogy nélkülük szinte elképzelhetetlen kiemelkedő teljesítmény. Feltételezésem, hogy biztosítható a tanuló korának, emocionális fejlettségének megfelelő szintű olyan tevékenység, amely a leggyöngébbek számára is tartogat erőfeszítéssel járó élményszerzést, és a legjobbaknál is teljesítőképesség növelésére sarkallva fejleszti a teljesítőkészséget.

— **A képesség és készség legkedvezőbb kibontakoztatására —**

véleménye szerint — van-e lehetőség az iskolában?

— A tantervek meghatározzák a célok és feladatok rendszerét, de a tárgy, valamint személyi lehetőségeknek leginkább megfelelő módszerek egyenlő értékű megválasztása a testnevelő tanár feladata és felelőssége. Az ő személye kulcsfontosságú a megvalósításban, a követelmények teljesítésében. A tanár és tanuló közös tevékenysége, az oktatási és gyakorlati folyamat akkor eredményes, ha a tanítvány képessége és készsége magas szinten érvényesül. A testnevelő tanárok nemcsak a legjobbakkal tudnak bizonyítani. Munkájuk hatékonyságát nem csupán azon lehet lemérni, hány bajnokot neveltek, hanem azon is, hogy a különböző képességű fiatalokból ki tudják-e hozni a maximumot. A legtehetségesebből a bajnokit eredményt, a „reménytelenből” pedig a sportkultúra iránti érdeklődést. A gyengék támogatása és a tehetségek segítése ugyanis nem zárja ki egymást.

— **Elérhető-e, hogy a gyerekek kialakítsák önmagukban a reális igény szintet és a helyes önértékelő képességet?**

— Nincs átlagember, ilyen nem létezik, mindenkinek más és más a képessége. Minden ember más-ként reagál az őt érő környezeti hatásokra, ezért szinte lehetetlen elfogulatlanul megítélni a másik érzelmi felindulását, válaszreakcióit. Az egyik gyereknél például az értékének megfelelő, kellő erőfeszítést igénylő feladat sikeres teljesítése kedvező emóciókat vált ki, növeli igény szintjét, míg a másiknál a képességéhez közel álló teendő sikertelen megoldása, a kudarc segíti elő reális önértékelésének kialakulását. Ilyenkor van fontos szerepe pedagógiai tevékenységünknek, melynek eredményessége nagymértékben attól függ, fel tudjuk-e mérni a várható környezeti hatásokat, az eljárásaink által kiváltott válaszreakciókat, érzelmi megnyil-

vánulásokat. Gyakorló tanári munkám során tapasztaltam, a túlzottan könnyű feladat a tanulót indifferenssé teszi, sem fizikai erőfeszítést, sem érzelmi mozgósítást nem igényel tőle, a teljesítés kellő érzelmi töltöttség nélkül nyomtalanul múlik el benne. A képességszintet irreálisan túlhaladó követelmények viszont káros emóciókat váltanak ki, igen rossz hatással lehetnek a személyiség fejlődésére.

— **Mindennapos jelenség, hogy a „gyámoltalan” gyermekek az ügyesebbek céltáblái, üngyt üznek belőlük. Gyakran odáig fajul a dolog, hogy olykor, sajnos, nem ritkán, a szülő gyermeke felmentését kéri a testnevelési órák látogatásától. Visszacsalogathatók-e ezek az emberhalánták a tornaterembe, rábíratók-e, hogy újabb megkíséreljék az élményszerzést ezt a módját?**

— Kezdetben minden egészséges ifjút sarkall a kíváncsiság, szeretné kipróbálni, mit tud, mire képes, hol helyezkedik el társai között a rangsorban. Mégis gyakori az olyan eset, amikor a tevékenység ismeretlensége miatt, a várható sikertelenségtől való rettegés legyőzi a cselekvésre serkentő belső ösztönzést, és a próbálkozás elmarad. Az sem ritka, amikor a korábbi kellemetlen élmény miatt távolodik el a csemete a fizikai erőfeszítéssel járó, ügyességet igénylő lehetőségtől. Minden esetben muszáj, keressük és találjuk meg a visszavezető utat. Erőfeszítéseinket csaknem minden esetben siker koronázza. Egyik egészséges tanítványom 14 éves korában 165 centiméter és 110 kilogramm volt, ezért felmentette magát a testnevelés alól. Nem sokáig, mert rábeszéltem, hogy vegyen részt az elsős középiskolások atlétikai versenyén. Súlylökésben első lett, ennek öröme a későbbiekben mindent megtett azért, hogy más számokban is jó eredményeket érjen el. Országos bajnok volt.

Végezetül, hogy szemléletesen összegezzük mindazt, amiről kifejtettem nézetemet, hadd éljek egy hasonlattal. A tantervben jelölt cél egy hegycsúcs, erősen a kevésbé meredek sziklafallal. A feladat: megmászni a falat, feljutni a csúcra! Ez egyik embernek túl könnyűnek, a másiknak megoldhatatlannak látszik. Kis segítséggel, biztatással, esetleges „kerülőutakkal” mégis elérhető, hogy valamennyi próbálkozó már az első kislétre eljusson egy bizonyos szintig, amely a további haladás, az újabb előrelépés támpontja lehet, kell hogy legyen. Mit akarok ezzel mondani? A legfontosabbat a jelenlegi és majdani testnevelőknek, pedagógusoknak. Azt, hogy a gyerekeket sohasem küldjük fel az általuk megmászhatatlan sziklafalra! Mindig elérhető célokat tűzzünk eléjük, teljesíthető követelményeket támassunk velük szemben. Gyakorló tanárt csakis segítő szándék vezérelhet. Mindenkor arra kell törekednie, hogy az általa alkalmazott módszerekkel és eljárásokkal minden tanuló egyéni adottságainak, képességeinek, pillanatnyi felkészültségi szintjének megfelelő ütemben, fokról fokra lépegetve haladhasson a cél felé.

GYÜRKI ERNŐ

„Rómáról jut eszembe...”

38. Marcus Aurelius szobra

A régi római bronzszobrok közül az egyik legjobban konzervált a Marcus Aurelius császára a Capitóliumon. Hogy a huszadik században is láthatjuk — hisz a középkorban, majd később is, a hajdani szép épületek kőfejtő tárnákká lettek — azt annak köszönhetjük, hogy ezt a műemléket Nagy Konstantin, a kereszténység védője szobrának hitték.

A humanista tudósok, írók — élükön Francesco Petrarccal — felhívták a figyelmet a régi római szobrok, paloták megmentésére. A nagy építkezésekhez ugyanis a régi római épületeket földig lerombolták, úgyhogy a XV. században kevés márvány- és bronzszobor díszítette Rómát.

A tér, amelyen Marcus Aurelius szobra áll, azért is figyelemre méltó, mert ez az első tér Rómában, amely szabályos tervrajz szerint készült. Michelangelo tervezte. Harmonikusan beleolvad a három oldalról körülzáró paloták tömbjébe. Ez a palotaszínpal nem összefüggő, a sarkoknál levegős.

A Lateráni bazilika elől 1538-ban hozták át a tér közepére Marcus Aureliusnak a „jó császárnak” a szobrát. Az olaszok ma is úgy emlegetik, mint nemes gondolkodású, kiváló filozófust. Bár inkább elmélyedésre lett volna hajlama, mégis szinte egész életében háborút kellett viselnie. Birodalmának a gazdasági helyzete leromlott, szörnyű járvány is pusztított, így mikor meghalt, kínzó problémáktól menekült meg.

A szobor talapzatát Michelangelo építette. Aranyszobor bronzból készült ez a remekmű, amely az ókori római szobrászat egyik legszebb alkotása. A humánus uralkodó dicséretét vették be a talapzatba, Izsos pannóniai lovon ül a császár, tekintete olyan, mintha a néphez beszélne. Eredetileg a ló a mellső jobb lábát egy legyőzött barbár fején tartotta, ma ez a fej hiányzik. A szobor régen aranyszobor volt, ma ennek a nyomait csak a császár köpenyén, arcán, fején és a ló hátán fedezhetjük fel.

A legenda szerint akkor lesz vége a világnak, ha majd az aranyszobor eltűnik a szoborról. Aki néhány évvel ezelőtt a szobrot a Capitóliumról aranyszobor és restaurálás céljából elvitette, bizonyára ismerte a legendát. Ha csak ezen múlik a világ vége...!

A Marcus Aurelius-szobor a középkori bronzszobrokat készítő művészeknek mintaképül szolgált.

TIMÁRNÉ MAKKÁR ERSZÉBET